

Investiciono-razvojni fond
Crne Gore A.D.

Informacija o aktivnostima u pravcu transformacije Investiciono-razvojnog fonda u razvojnu banku Crne Gore

Investiciono razvojni fond Crne Gore (IRF) je, kao državna razvojna finansijska institucija opredjeljen ostvarivanju strateških razvojnih ciljeva i sprovođenju ekonomske politike Vlade Crne Gore, koja se temelji na unaprjeđenju konkurentnosti crnogorske privrede, balansiranom regionalnom razvoju, uz poštovanje principa zelene ekonomije. IRF od osnivanja ima kontracikličnu ulogu, posebno naglašenu u premošćavanju negativnih efekata krize, kroz finansijsku podršku privredi, čime se obezbjeđuje rast i razvoj privrednih subjekata i očuvanje radnih mjesta. Ambiciozni strateški planovi daljeg razvoja Crne Gore i fokus na proces EU integracija neminovno uslovljavaju dalji razvoj i institucija sistema. Poslovanje i organizacija IRF-a je uređena Zakonom o IRF-u, koji je *lex specialis*. Komparativna analiza regulative sa rješenjima dobrih praksi razvojnih banaka u Evropskoj uniji (EU), ukazuje da sadašnje zakonsko rješenje predstavlja limitirajući faktor ka daljem rastu i razvoju institucije, naročito uvažavajući sve aspekte uspješne integracije u EU i korišćenja raspoloživih fondova.

Programom ekonomskih reformi za period 2023-2025.godine, projektovana je prosječna stopa realnog rasta ekonomije od oko 4%, podstaknuta ličnom potrošnjom, investicijama, ali i pojedinim strukturnim reformama koje će omogućiti veću konkurentnost domaće privrede, smanjenje neformalne ekonomije i veću aktivnost na tržištu rada. Očekuje se da će sektor turizma nastaviti sa brzim oporavkom u narednom srednjoročnom periodu. Ekonomski rast će biti iznad pretkriznog, što će u srednjem roku omogućiti kretanje crnogorske ekonomije iznad potencijala, a na bazi rasta zaposlenosti i investicija, stimulisanja inovativnih djelatnosti i povećanja konkurentnosti domaće ekonomije. Naravno horizontalne komponente, kao što su održivo tj. klimatski odgovorno poslovanje i digitalizacija, će biti u fokusu svih sektorskih politika i aktivnosti.

Ovo izuzetno **dobija na značaju vezano i za korišćenje programa podrške dostupne kroz EU fondove**, ali i kroz Investicioni okvir za Zapadni Balkan.

Investiciono razvojni fond Crne Gore (IRF) kontinuirano ima naglašenu kontracikličnu ulogu, u premošćavanju negativnih efekata krize, kroz finansijsku podršku privredi, čime je obezbijedena likvidnost privrednih subjekata i očuvanje radnih mjesta. IRF je, kao državna razvojna finansijska institucija opredjeljen ostvarivanju strateških razvojnih ciljeva i sprovođenju ekonomske politike Vlade Crne Gore, koja se temelji na unaprjeđenju konkurentnosti, balansiranom regionalnom razvoju, uz poštovanje principa zelene ekonomije.

Na osnovu smjernica iz strategija kao i preporuka Evropske komisije u procesu integracije Crne Gore, može se konstatovati da se **budući razvoj crnogorske privrede treba intenzivnije fokusirati na kreiranje rješenja baziranih na zelenoj ekonomiji i digitalnoj transformaciji. To za IRF ima poseban značaj u dijelu nastavka partnerske saradnje i obezbjeđenja sredstava od strane međunarodnih finansijskih institucija, koje sve više insistiraju na definisanju konkretnih ciljeva po osnovu učešća zelenog finansiranja.** Ostvarivanje navedenog podrazumijeva kontinuirano unaprjeđenje finansijske i nefinansijske podrške sektoru mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća u cilju povećanja potencijala privrednog rasta.

U skladu sa navedenim Evropska investiciona banka kao strateški partner IRFje u sklopu „ERI SME TA Instrumenta za Zapadni Balkan“ anagažovala konsultantsku kuću IPC, u cilju realizacije programa tehničke pomoći namijenjene promovisanju ekonomskog rasta kao i daljem razvoju MMSP-a uz kreiranje inovativnih finansijskih i nefinansijskih usluga. Tehnička pomoć je fokusirana na: **usklađivanje sa zakonskim i regulatornim zahtjevima, posebno u vezi sa pravnom tekovinom EU i procesom pristupanja Crne Gore EU i zahtjeva iz Poglavlja 9**, koje se odnosi na finansijske usluge; revidiranje organizacionog i poslovnog modela u cilju snaženja kapaciteta IRF-a kako bi bili u mogućnosti da osnažimo finansijske usluge u korist MMSP sektora i preduzetnika u Crnoj

Gori, u kontekstu EU integracija i dostizanja ciljeva održivog razvoja. U fokusu je i unaprjeđenje sistema za monitoring i evaluaciju finansiranih projekata.

Poslovanje i organizacija IRF-a je uređeno Zakonom o IRF-u, koji je lex specialis. **Komparativna analiza regulative sa rješenjima dobrih praksi razvojnih banaka u EU, koja je realizovana od strane IPC/EIB, pokazala je da sadašnje zakonsko rješenje predstavlja limitirajući faktor ka daljem rastu i razvoju institucije, naročito uvažavajući sve aspekte uspješne integracije u EU i korišćenja raspoloživih fondova.**

Osim toga, konstatovana je i potreba sertifikovanja IRF-a kao finansijera projekata vrijednosti ispod 5 mil EUR, pod pokroviteljstvom međunarodnih finansijskih partnera. Ovo bi pomoglo crnogorskim opštinama sa prosjekom razvijenosti ispod državnog prosjeka da koriste grantove u okviru 9 milijardi EUR, dostupnih kroz Evropski ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan kao i ostale fondove dostupne kroz prepristupnu pomoć EU. Prethodno zahtijeva Pillar sertifikaciju IRFa od strane Evropske komisije i usklađivanje sa najboljim praksama državnih razvojnih banaka u EU.

Transformacija IRF-a u razvojnu banku kroz odgovarajuće raspoložive programe podrške Evropske komisije, kao što su EU Reform Facility i/ili Twinning će omogućiti adekvatno usklađivanje i sa veoma zahtjevnim procesom Pillar assesmenta, kao preduslova za navedenu sertifikaciju od strane Evropske komisije. Pillar assesment proces podrazumijeva evaluaciju sledećih oblasti aplikanta: interna kontrola, računovodstvo, eksterna revizija, grantovi, nabavka, finansijski instrumenti, izuzeća od finansiranja, objelodanjivanje informacija o korisnicima, zaštita podataka..

Korišćenjem EU fondova razvojna banka je u mogućnosti da opsežnije i kvalitetnije koristi dostupne EU fondove, kreira različite finansijske instrumente poput kredita, garancija, ulaganje u rizični kapital-vlasnički kapital i slično, po uzoru na razvojne banke država članica EU. Za krajnje korisnike finansijski instrumenti omogućavaju veće zadovoljenje potreba, posebno sa stanovišta kapitala, niže kamatne stope, dužeg rok dospeljeća, smanjenih zahtjeva za kolateralom i drugo, uz veće multiplikativne efekte na cjelokupnu privredu i bolju alokaciju razvojnih sredstava.

Navedeno će značajno doprinijeti i ispunjavanju zahtjeva vezano za pregovaračka poglavlja 9 – Finansijske usluge, 11 - Poljoprivreda i ruralni razvoj, 19 - Socijalna politika i zapošljavanje, 20 - Preduzetništvo i industrijska politika, 22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata.

Osim navedenog, transformacija u razvojnu banku bi dovela do efikasnog korišćenja novih finansijskih instrumenata uključujući poslove osiguranja izvoza od netržišnih rizika. Obavljanjem poslova osiguranja izvoza, institucija bi preuzela ulogu izvoznog - kreditne agencije za obavljanje poslova osiguranja izvoza, u ime i za račun države, kao instrument kojim država podstiče izvoz i internacionalizaciju domaćih privrednih subjekata.

Postojeći Zakonski okvir nije predvidio sve mogućnosti, pa je za dalji rast i razvoj Zakon o IRF-u potrebno temeljno revidirati ili usvojiti novi Zakon o razvojnoj banci, koristeći važeći Zakon o IRF-u kao i odgovarajuća zakonska rješenja koja se primjenjuju u razvojnim bankama u državama Evropske unije. Konsultantska kompanija IPC, anagažovana od strane Evropske investicione banke posebno preporučuje razmatranje Zakon o Slovenačkoj izvoznog i razvojnoj banci i praksu SID banke, koji je kreiran na osnovu najbolje prakse njemačke državne razvojne banke, KfW.

Sve pomenuto, a u skladu sa stavom oko potrebe transformacije u Crnogorsku razvojnu banku prezentiranim javnosti od strane ministra finansija, Aleksandra Damjanovića, u januaru 2023. godine, je nametnulo potrebu za realizacijom sledećih aktivnosti u cilju kreiranja modela jačanja regulatornih i institucionalnih kapaciteta kroz transformaciju u razvojnu banku, a koji se u ovoj fazi najvećim dijelom odnose na analizi modela organizovanja na bazi najbolje prakse među državnim razvojnim bankama u EU kao i kreiranju adekvatnog modela podrške u cilju jačanja regulatornih i institucionalnih kapaciteta institucije:

- U periodu 16 – 17 januara 2023. godine organizovana je studijska posjeta IRF-a Slovenskoj izvoznog i razvojnoj banci (SID) u cilju upoznavanja sa regulatornim, institucionalnim i organizacionim rješenjima.
- U periodu 18 -19 januara 2023. godine organizovana je studijska posjeta IRF-a Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak (HBOR) u cilju upoznavanja sa regulatornim i organizacionim rješenjem, sa fokusom na osiguranje izvoza.
- Dana 07.03.2023 godine je održan sastanak na ministarskom nivou, u prisustvu predstavnika Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma i Investiciono razvojnog fonda (IRF), kada su detaljnije predstavljene i sagledani rezultati studijskih posjeta SIDu i HBORu u kontekstu transformacije IRF-a u Crnogorsku razvojnu banku, implementacija modela garantnih šema, kao i model podjele rizika po ugledu na model koji primjenjuje Slovenačkom izvoznog i razvojnom bankom (SID);

- Na bazi prethodnog, a u skladu sa smjernicama ministra finansija Aleksandra Damjanovića i ministra ekonomskog razvoja i turizma, Gornja Đurovića, održan je sastanak sa EU delegacijom, 08.03.2023. godine, u prisustvu predstavnika EU delegacije, Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo evropskih poslova i IRF.

Tema sastanka je bila razmatranje opcija za korišćenje EU fondova i dobijanje tehničke podrške, kroz programe kao što su TAIEX VIII Twinning primarno za: transformaciju IRF u Crnogorsku razvojnu banku, kao i za implementaciju modela garantnih šema po principu „First loss“ garancije, od strane države, kako bi se unaprijedilo korišćenje raspoloživih fondova u sektoru poljoprivrede ali i za podršku ranjivim segmentima i start up kompanijama.

Uvažavajući navedeno IRF-u je ukazano na mogućnost korišćenja TAIEX modela za angažmane kraće ročnosti, koji formalno moraju biti inicirani od strane Ministarstva finansija, dok je za kompleksnije projekte, kao što je podrška transformaciji IRF-a u Crnogorsku razvojnu banku, moguće koristiti Light Twinning model, koji podrazumijeva dostavljanje zahtjeva NIPA kancelariji i EU delegaciji.

- Održan je sastanak sa ekspertima Svjetske banke (SB) iz Vašingtona i Brisela, Jane C. Hwang i Matijom Laco, 31.03.2023. godine, vezano za inicijativu upućenu od strane potpredsjednika Vlade za ekonomski sistem Vladimira Jokovića i ministra finansija Aleksandra Damjanovića, u cilju pružanje tehničke pomoći Svjetske banke u razvoju optimalnog modela garantne šeme, dominantno fokusirane na poljoprivredne proizvođače i MMSP, kao i razvoja centralizovanog i integrisanog sistema naprednih poslovnih procesa i moderne arhitekture informacionih tehnologija u susret transformaciji u Crnogorsku razvojnu banku.

Na sastanku je predstavljeno institucionalno okruženje i poslovanje Investiciono razvojnog fonda, kao i očekivanja u dijelu tehničke pomoći. Eksperti SB su iskazali načelnu zainteresovanost za ovaj vid saradnje, nakon adekvatne analize institucije. Razmotriće se i angažovanje posebne misije na ovu temu u skladu s mogućnostima.

- Održan je sastanak predstavnika Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo evropskih poslova, Ministarstva finansija i IRF, 06.04.2023. godine, na temu dodatne analize mogućnosti korišćenja reformske mjere podrške - EU Reform Facility ,u cilju pružanja ekspertize transformaciji IRF-a u razvojnu banku kao i kreiranju mogućnosti za sprovođenje kreditno-garantnih šema, u cilju stvaranja uslova za lakši pristup izvorima finansiranja za MMSP.

- Dana 13.04.2023. godine održan sastanak sa predstavnicima Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) u cilju razmatranja raspoloživosti ove institucije za saradnju, na bazi raspoloživih sredstava iz reformskog instrumenta EU (EU RF). U cilju efikasnog sagledavanja potreba i mogućnosti optimalnih za crnogorsku privredu dogovoreno je da se pristupi organizaciji sastanka u narednom periodu u širem sastavu, uključujući resorna ministarstva.

Uvažavajući već do sada preduzete aktivnosti, a u skladu sa preporukom EU delegacije, za dalje postupanje i kreiranje zahtjeva prema Evropskoj komisiji/delegaciji, za odgovarajuću tehničku pomoć, kroz programe TAIEX, Twinning i EU Reform Facility), potrebno je formalno iniciranje ovih programa od strane resornog Ministarstva finansija, kako bi se pristupilo normativnom uređenju i stvaranju ostalih pretpostavki (organizacionih, tehničkih, kadrovskih i prostornih) za realizaciju transformacije IRF-a razvojnu banku.

Predsjednik Odbora direktora

Velizar Kaluđerović

Izvršna direktorica
dr Irena Radović

Obradila: Ana Cmiljanić, rukovoditeljka službe za planiranje, analizu, izvještavanje i međunarodnu saradnju

Ana Cmiljanić